

2 : 2; evenzo Herman Ridderbos, Mattheüs² (KV; Kampen 1952) op hetzelfde vs.

³⁷⁾ Cf. KV Spreuken I (Kampen 1952), Inleiding § 4; II (Kampen 1954) § 8.

³⁸⁾ J. J. A. van Dijk, *La Sagesse suméro-accadienne* (Leiden 1953), blz. 21—27; zie over de Sumerische wijsheid ook H. Schmökel, *Das Land Sumer* (Stuttgart 1955), blz. 117, 118.

³⁹⁾ G. Contenau, *La vie quotidienne à Babylone et en Assyrie*¹⁶ (Paris 1950), blz. 175—185.

⁴⁰⁾ Cf. E. Chiera, *Zij schreven op klei* (Baarn z. j.), blz. 121—129; F. Thureau-Dangin, *Textes mathématiques babyloniens transcrits et traduits* (Leiden 1938); G. Contenau, *La civilisation d'Assur et de Babylone* (Paris 1951); M. A. Beek, *Aan Babylons stromen* (Amsterdam-Antwerpen 1950). Deze werken zijn vrij willekeurig gekozen ter staving van het in de tekst gezegde. Zij kunnen dienen ter oriëntering.

⁴¹⁾ Cf. G. Ch. Aalders in KV op Ester 1 : 13; J. Schelhaas Hzn. in *Het Oude Testament van verklarende aantekeningen voorzien I* (Kampen 1952) op Ester 1 : 13; 6 : 13; G. Smit in *TU Ruth, Ester en Klaagliederen* (Groningen-Den Haag 1930); C. F. Keil in *Biblischer Commentar über die nachexilischen Geschichtsbücher: Chronik, Esra, Nehemia und Esther* (Leipzig 1870). Zie over de Perzische beschaving R. Ghirshman, *Iran* (in the *Pelican Archaeology Series* 1954). Zie over Perzische wijsheid in latere tijd W. B. Henning, *Eine arabische Version mittelpersischer Weisheitsschriften* (ZDMG 1956, blz. 73—77). Zie over het wegwerken van het specifiek-Perzische in deze vertalingen blz. 76.

⁴²⁾ Cf. ook H. H. Grosheide, *Ezra, de schriftgeleerde!* (GTT 1956, blz. 84—88).

⁴³⁾ Cf. over haar W. Caspari, *Die Samuelbücher* (Leipzig 1926; in E. Sellin, *Kommentar zum Alten Testament*), blz. 553, 567. Caspari vertaalt in vs 2: „eine gewandte Frau”. Joh. de Groot in *TU II Samuël* (Groningen-Batavia 1935), blz. 32 vertaalt: „een schrandere vrouw”. Op blz. 112 heeft hij het over „listigheid en welbespraaktheid”.

⁴⁴⁾ Cf. P. A. H. de Boer, a. w., blz. 60.

⁴⁵⁾ Cf. Caspari en De Groot a. l. Eerstgenoemde denkt echter ten onrechte aan een cultusplaats ter verklaring van het „een moeder in Israël” (cf. blz. 601); laatstgenoemde ten onrechte aan een moederstad (blz. 132).

⁴⁶⁾ Cornill, *Volz e. a. laten de mogelijkheid open, dat de chākāmōt ook nog andere bezigheden uitoefenden, bv. waarzeggerij*. Zie C. H. Cornill, *Das Buch Jeremia* (Leipzig 1905) en P. Volz, *Der Prophet Jeremia*² (Leipzig 1928; in E. Sellin, *Kommentar zum Alten Testament*) a. l.

⁴⁷⁾ Cf. Franz Delitzsch, *Commentar über das Buch Jesaja*⁴ (Leipzig 1889); A. Dillman-R. Kittel⁶ (Leipzig 1898); J. Ridderbos, *KV Jesaja II* (Kampen 1926) a. l.

⁴⁸⁾ Cf. J. Lindblom, a. w., blz. 195, 196, die deze mening is toegedaan in navolging van Rudolph. Men kan ook Cornill e. a. noemen.

⁴⁹⁾ G. Ch. Aalders en A. de Bondt. *Laatstgenoemde in Het Oude Testament van verklarende aantekeningen voorzien, II* (Kampen 1954).

⁵⁰⁾ Zo Volz.

⁵¹⁾ Wij maken hier, zoals op enkele andere plaatsen, gebruik van de nieuwe vertaling.

⁵²⁾ Zie Spr. 1 : 6 en de in KV op dit vs aangevoerde plaatsen.

⁵³⁾ Cf. KV op dit vs.

⁵⁴⁾ Cf. KV op dit vs.

⁵⁵⁾ Cf. G. Ch. Aalders, *Het boek de Prediker* (Kampen 1948; in *Commentaar op het Oude Testament*) op Pred. 9 : 17 en 12 : 11.

⁵⁶⁾ Zie over het hier gebruikte Hebreeuwse werkwoord KV Spreuken II op Spr. 25 : 1.

⁵⁷⁾ Zie voor deze veronderstelling R. B. Y. Scott, a. w., blz. 276, 278, 279. Cf. over „de mannen van Hizkia”, blz. 273—279. Scott vertaalt: “which the men of Hezekiah king of Judah brought forward” (cursivering van Scott; blz.